

7.3.2018

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolaiksi ja laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta, OKM/41/010/2017

Suomen Vanhempainliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esitys on kokonaisuutena hyvä ja tarpeellinen ja pitää sisällään monia hyviä toimia lukiokoulutuksen kehittämiseksi ja opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Esitetyille muutoksille tulee turvata riittävä rahoitus, jotta ne muuttuvat osaksi lukioiden arkea kaikkialla Suomessa.

Lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus turvattava

Suomen Vanhempainliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus turvataan ja jokaisella nuorella on mahdollisuus suorittaa lukio-opinnot kotoa käsin (5 §). Myös tällä tavalla vahvistetaan lukiolaisten hyvinvointia ja varmistetaan vanhempien ja kodin tuki lukiolaiselle.

Lukiokoulutuksen yhteistyö korkeakoulujen kanssa tärkeää – miten korkeakoulu yhteistyö turvataan kaikissa lukioissa?

Lukiokoulutuksen järjestäjien yhteistyö muiden opetuksen ja koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen sekä työ- ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa on kannatettavaa (8 §). Samalla tulee kuitenkin muistaa, että lukiokoulutus on ensisijaisesti yleissivistävää koulutusta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää opiskelijoiden koulu- ja opintopolun nivelvaiheiden yhteistyöhön (perusopetuksesta lukioon sekä lukiosta jatko-opintoihin). Lukiokoulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä kannattaa hyödyntää: yhteistyö ja verkko- ja etäyhteyksien hyödyntäminen monipuolistaa opetustarjontaa ja laajentaa opiskelijoiden opintomahdollisuuksia.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että osa lukiokoulutuksen oppimäärän opinnoista tulee järjestää yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa (13 §). Korkeakoulujen kanssa tehtävä yhteistyö tukee osaltaan opiskelijoiden jatko-opintosuunnitelmia ja sujuvoittaa niihin siirtymistä. Vanhempainliitto jää kuitenkin pohtimaan, miten yhteistyö korkeakoulujen kanssa käytännössä toteutetaan. Yhteistyö onnistuu paikkakunnilla, joissa lukiot ja korkeakoulut sijaitsevat lähekkäin. Miten yhteistyö toteutetaan niissä lukioissa, jotka sijaitsevat kaukana korkeakoulu paikkakunnista? Yhteistyön onnistuminen edellyttää korkeakouulta vastaantuloa ja tähän Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee korkeakouluja kannustaa. Vanhempainliitto katsoo, että korkeakouluissa käytetyn opintopiste-järjestelmän käyttöönotto lukiokoulutuksessa (10 §) tukee myös osaltaan lukiokoulutuksesta korkeakouluopintoihin siirtymistä ja helpottaa korkeakouluopintojen hyväksi lukemista lukiokoulutuksessa.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että lähiopetus on tulevaisuuden lukiossa ensisijainen opintojen järjestämisen muoto (13 §). Lähiopetus mahdollistaa vuorovaikutuksen, opiskelijoiden kohtaamisen ja

tarvittavan tuen. Yhteisöllisyys ja kaverisuhteet ovat tärkeitä myös opiskelijoiden hyvinvoinnin näkökulmasta.

Vanhempainliitto pitää hyvänä, että yhteishaun rinnalle kaavaillaan jatkuvan haun mahdollisuutta, jossa täyttämättä jääneet opiskelupaikat voitaisiin täyttää (19 §). Tämä tuo joustavuutta opintojen käynnistämiseen ja mahdollistaa joustavan opintojen aloittamisen esimerkiksi maahanmuuttajille, paluumuuttajille tai vakavan sairauden jälkeen opintoja käynnistäville. Joustavaan hakuun tulee olla mahdollisuus eri puolilla Suomea ja se edellyttää yhteistyötä koulutuksen järjestäjien kesken esimerkiksi hakumahdollisuuksista ja -käytännöistä opiskelijoille viestittäessä.

Opiskelijalle tulee jäädä aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan

Lukiolain uudistus painottaa opiskelijan mahdollisuuksia yksilöllisiin opintoja koskeviin valintoihin (13 §). Opiskelijalla tulee olla mahdollisuus tehdä valintoja omien kiinnostustensa pohjalta ja edetä lukiossa omien vahuuksiensa mukaisesti. Lukio-opintoihin voi sisältyä korkeakouluopintoja, ja opiskelijalla tulee olla mahdollisuus kehittää myös kansainvälistä osaamista sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamista.

Lukiokoulutukselle asetetaan suuria tavoitteita samaan aikaan kun lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt. OKM:n lukioselvityksen mukaan lukiota käyvistä tytöistä noin viidennes ja pojista hieman alle 10 prosenttia kokee koulu-uupumusta. Uupumisriski on erityisen suuri niillä, jotka asettavat korkeita tavoitteita koulumenestykselle ja kasaavat itselleen lukiossa suuren työmäärän. Paineet lukio-opiskelua ja ylioppilastutkintoa kohtaan kasvavat entisestään, kun ylioppilastutkinnon painoarvo lisääntyy korkeakouluvalinnoissa. Vanhempainliitto muistuttaa, että opiskelijoille tulee taata lukiossa myös opiskelurauha ja ehdottaa, että lukiolaissa kiinnitetään perusopetuslain mukaisesti huomiota opiskelijan työmäärään ja määritellään lukion työmäärä sellaiseksi, että opiskelijalle tulee jäädä riittävästi aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan.

Opiskelijat tarvitsevat henkilökohtaista opintojen ohjausta ja tarvittaessa oppimisen tukea

Suomen Vanhempainliitto kannattaa opintojen ohjauksen vahvistamista lukiokoulutuksessa (25 §). Erityisesti opiskelijan oikeutta saada tarpeen mukaista henkilökohtaista ohjausta tulee vahvistaa. Vanhempainliitto pitää tärkeänä sitä, että ohjausta suunnataan myös niille opiskelijoille, jotka keskeyttävät lukio-opinnot tai eivät saa jatko-opintopaikkaa ylioppilastutkinnon jälkeen. Henkilökohtainen, säännöllisesti päivitettävä opintosuunnitelma on hyvä työkalu opintojen, ylioppilastutkinnon ja jatko-opintojen suunnitteluun (26 §).

Oikeudesta saada oppimisen tukea ja erityisopetusta tulee säätää lukiolaissa (28 §). Tällä hetkellä tuen tarjoaminen on koulutuksen järjestäjän päätettävissä ja tukitoimet vaihtelevat suuresti. Oikeus oppimisen tukeen kannustaa lukio-opintoihin siirtymistä, vähentää keskeyttämisä ja varmistaa mahdollisuudet yhdenvertaiseen opiskeluun. Lukiokoulutuksessa annettavan oppimisen tuen ja opintojen ohjauksen tulee olla laadukasta ja kelpoisten erityisopettajien ja opinto-ohjaajien antamaa. Myös huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää ja tukee osaltaan opiskelijan opintojen suunnittelua ja opinnoista selviytymistä.

Kodin ja oppilaitoksen yhteistyön periaatteet tulee määritellä edelleen opetussuunnitelman perusteissa

Lakiehdotuksen perusteluissa todetaan kodin ja oppilaitoksen yhteistyöstä: 'Yhteistyö huoltajien ja kotien kanssa kuuluu keskeisesti lukion toimintakulttuuriin ja sen tulisi jatkua säännöllisenä koko lukio-opiskelun ajan. Yhteistyön tarkoituksena on tukea opiskelijan oppimisen edellytyksiä, tervettä kehitystä ja hyvinvointia sekä edistää opiskelijoiden, huoltajien ja kotien osallisuutta sekä oppilaitosyhteisön yhteisöllisyyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta.' Lukiolaki sisältäisi jatkossakin veloitteen tehdä yhteistyötä huoltajien kanssa (31 §). Hallituksen esityksessä kuitenkin ehdotetaan, että Opetushallitus ei enää jatkossa määräisi oppilaitoksen ja kodin yhteistyön keskeisistä periaatteista osana opetussuunnitelman perusteita, vaan

yhteistyötä koskevat asiat siirrettäisiin kokonaisuudessaan paikallisesti päätettäväksi. Suomen Vanhempainliitto ei kannata hallituksen esitystä, vaan pitää tärkeänä, että Opetushallitus määrittelee jatkossakin kodin ja oppilaitoksen yhteistyön keskeiset periaatteet, joiden käytännön toteutus kuvataan paikallisessa opetussuunnitelmassa. Jos kodin ja oppilaitoksen yhteistyö poistuu opetussuunnitelman perusteista, viestii se koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille, ettei huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö ole tärkeää. Tämä ei liene lain tarkoitus. Uusissa varhaiskasvatussuunnitelman ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan aikaisempaa vahvemmin vanhempien osallisuutta. Tätä taustaa vasten lukiolakiin ehdotettu kirjaus, jossa kodin ja oppilaitoksen yhteistyötä ei mainittaisi enää lukion opetussuunnitelman perusteissa, veisi juuri päinvastaiseen suuntaan.

Suomen Vanhempainliitto pitää hyvänä, että opiskelijoiden vaikutusmahdollisuudet kirjataan nykyistä vahvemmin lukiolakiin (33 §). Huolta tulee pitää myös siitä, että opiskelijoiden osallisuuden vahvistuminen näkyy myös lukioiden arjessa.

Oppikirjojen ja -materiaalien tulee olla lukioissa maksuttomia

Suomen Vanhempainliitto on ollut mukana Pelastakaa Lapset ry:n ja opiskelijajärjestöjen kanssa käynnistämässä Maksuton toisen asteen koulutus kaikille -kansalaisaloitetta ja katsoo, että yhdenvertaiset mahdollisuudet toisen asteen opintoihin taataan vain sillä, että oppikirjat ja materiaalit ovat toisen asteen koulutuksessa maksuttomia. Myös ylioppilastutkinnon tutkintomaksuista tulee luopua. Selvitykset osoittavat, että vähävaraisia opiskelijoita jää hakeutumatta lukiokoulutukseen kalliiden kirja- ja materiaaliskustannusten vuoksi. Näin ei saa olla. Kaikilla opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus opiskella toisella asteella, opiskelupaikan valinnan tulee lähteä opiskelijan yksilöllisistä kiinnostuksen kohteista ja vahvuuksista eikä siitä, mikä toisen asteen koulutus on edullisinta tai mihin koulutukseen opiskelijalla on varaa.

Kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään tulee aina puuttua

Oppilaan oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön (40 §) vastaa pääosin voimassa olevaa lukiolakia. Pykälässä todetaan, että opiskelijaa tulee suojata kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Kouluterveyskyselyn (2015) mukaan 85 % kiusaamista kohdanneista lukiolaisista kokee, että koulun aikuiset eivät puutu kiusaamiseen. Vanhempainliitto kysyy, riittääkö säädöksen muotoilu, jos näin moni opiskelija kokee, ettei kiusaamiseen puututa ja ehdottaa, että lukiolaissa säädetään myös kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisesta. Jotta opiskelijan vanhemmat voivat olla lapsensa tukena ja apuna kiusaamiseen ja häirintään liittyvissä tilanteissa, on tärkeää, että niistä ilmoitetaan perusopetuslain mukaisesti alaikäisen opiskelijan huoltajalle. Suomen Vanhempainliitto tukee Suomen Lukiolaisten liiton ehdotusta ja ehdottaa, että pykälään lisätään seuraava: "Oppilaitoksen opettajan tai rehtorin tulee ryhtyä toimiin tietoonsa tulleen koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan lopettamiseksi sekä ilmoittaa tästä niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle."

Hyväksytyt kokeen uusimiskertoja tulee lisätä maltillisesti

Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta ehdottaa, että hyväksytyt kokeen saa uusia rajoituksetta. Korkeakoulujen uudistuvat opiskelijavalinnat ja ylioppilastutkinnon painoarvon lisääminen edellyttävät, että ylioppilastutkinnon kokeita tulee olla mahdollista uusia nykyistä joustavammin. Uudistus vähentäisi yksittäisiin ylioppilaskokeisiin liittyvää stressiä ja suorituspaineita sekä yksittäisen kokeen epäonnistumisen merkitystä. Vanhempainliitto kannattaa uusimiskertojen maltillista lisäämistä Gaudeamus Igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen -raportin esityksen mukaisesti: hyväksytyt koe voitaisiin uusia kaksi kertaa ja hylätty kolme kertaa. Vanhempainliitto pitää kuitenkin tärkeänä, että ylioppilastutkintoa kehitetään rinta rinnan korkeakoulujen pääsykoeuudistuksen kanssa ja hyväksytyt kokeen uusimiseen tehdään tarvittaessa muutoksia.

Lausunnon keskeinen sisältö

Lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus tulee turvata ja jokaisella nuorella tulee olla mahdollisuus suorittaa lukio-opinnot kotoa käsin.

Lukioiden yhteistyö korkeakoulujen kanssa tulee järjestää niin, että kaikilla lukiolaisilla on mahdollisuus lukioaikaisiin korkeakouluopintoihin / korkeakouluihin tutustumisen riippumatta lukion sijaintikunnasta.

Opiskelijalle tulee jäädä aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan. Vanhempainliitto ehdottaa, että lukiolaissa kiinnitetään perusopetuslain mukaisesti huomiota opiskelijan työmäärään ja määritellään lukion työmäärä sellaiseksi, että opiskelijalle tulee jäädä riittävästi aikaa myös lepoon, virkistykseen ja vapaa-aikaan.

Suomen Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että Opetushallitus määrittelee jatkossakin kodin ja oppilaitoksen yhteistyön keskeiset periaatteet lukion opetussuunnitelman perusteissa. Paikallisissa opetussuunnitelmissa kuvataan yhteistyön käytännön toteutus.

Lukion oppikirjojen ja -materiaalien tulee olla opiskelijoille maksuttomia.

Lukiolaissa tulee määrätä myös kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisesta. Oppilaitoksessa tai koulumatkalla tapahtuneesta kiusaamisesta, häirinnästä ja väkivallasta tulee ilmoittaa perusopetuslain tavoin niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.

Ylioppilastutkinnon hyväksytyn kokeen uusimiskertoja tulee lisätä maltillisesti Gaudeamus Igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen -raportin esityksen mukaisesti: hyväksytty koe voitaisiin uusia kaksi kertaa ja hylätty kolme kertaa. Vanhempainliitto pitää kuitenkin tärkeänä, että ylioppilastutkintoa kehitetään rinta rinnan korkeakoulujen pääsykoeuudistuksen kanssa ja hyväksytyn kokeen uusimiseen tehdään tarvittaessa muutoksia.

Helsingissä 7.3.2018

Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf

Ulla Siimes
Toiminnanjohtaja

Tuija Metso
Erityisasiantuntija